

Najboljše črtice
literarnega natečaja Nedelje 2020

3

I Z B R A N A B E S E D A

Stefan Reichmann **Najboljše češnje so čisto zgoraj** 2020

B O J A N - I L I J A S C H N A B L

O posebni usodi ribic Biskajskega zaliva

Fotografije

Stefan
in Hanzi
Reichmann

PRAVZAPRAV ZARES POLJANSKA PRIPOVED S CELOVŠKEGA POLJA

3 . N A G R A D A

Hanzi Reichmann
Pleskanje hleva 1982

BOJAN - ILIJA SCHNABL

O posebni usodi ribic Biskajskega zaliva

Na svetu so v naravi vse stvari povsem dobro urejene, pa četudi tega ljudje ne razumemo vedno. Kar pogosto – in to je malce bolj žalostno – marsikaj v pravičnem redu stvari in stvarstva celo spravimo v neravnovesje. Toda o tem zdaj ne bomo razpravljali.

V naši pripovedi gre za to, da je očitno tu in tam na tem velikem in neskončnem in z božjo modrostjo ustvarjenem svetu le prišlo pri izvajanju osnovnega božjega načrta do manjše pomote pri tem, kako živati, rastline in narava nasploh soustvarjajo neizmerno lepoto sveta. Vendar so pogosto prav takšne »pomote« tiste, ki po svoje prispevajo h komaj dojemljivemu bogastvu raznolikega božjega stvarstva sveta – in so bile morda le prav tako mišljene. Tako se nam zdi, ko se ozremo na posebno usodo ribic Biskajskega zaliva in zlasti ustij številnih rek, ki se izlivajo v temno modri in neskončni Atlantski ocean.

Nam Poljancem in Poljankam s Celovškega polja je Biskajski zaliv pojem zlasti zato, ker načeloma prinaša atlantsko vlažno vreme, ki ga tudi naša narava prav dobro potrebuje in ki že skozi vse veke napaja naše čudovite reke, še posebej Dravo, Ziljo, koroško Krko in Labotnico ter številne Bistrice karantanskega sveta, ko se izlije nad Karnijskimi in Ziljskimi Alpami, nad Visokimi Turami, nad Karavankami in še kje.

In če naravo in stvarstvo globoko razumemo, če v vsakem stvarstvu vidimo iskrico božje zamisli, potem morda zares ni povsem neverjetno, da imajo tudi biskajski oblaki svoj »žinj«, bi rekli po naše, v pristni poljanščini Celovškega polja, ki je, tega ne smemo pozabiti, naslednica jezika

ustoličevanja karantanskih knezov in koroških vojvod, saj so kosezi, ki so vodili ta obred, do danes pustili svoje sledove prav pri nas na osrednjem Koroškem, na Celovškem polju.

Toda to je že skoraj druga zgodba. Nadaljujmo torej ...

Verjetno prav iz omenjenega globljega razloga meteorologi dajejo ženska ali moška imena raznim vremenskim pojavom. Takrat najavljajo v petek na radiu:

»Pripravlja se Pedro – ali Fani in Blažej – v Biskajskem zalivu in v nedeljo bo deževalo v Celovski kotlini.« V ponedeljek pa potem poročajo o dežju in dodajo:

»Blažej ga je popihal čez Visoke Ture, tako da je naša Krka močno narasla, vendar je zavil proti Grobniškemu polju in se ni menil za Štalensko goro, da, za našo Štalensko goro, ki že od keltskih časov mističnost izžareva v srcu dežele!« (od koder pa pri nas na Celovškem polju pride vreme – opomba avtorja). Očitno so naši predniki od nekdaj pri nas na Koroškem radi poimenovali ravninske predele kot polja: Grobniško, Gosposvetsko, Lurnsko, Celovško in Tinjsko in še marsikatero polje. In potem jedrnato dalje:

»Celovško polje je zopet ostalo na suhem.« Da, prav to pogosto opazujemo na Celovškem polju, ko dežuje na Zilji ali morda še pri Zajezeranih v Možberku in v Trgu, pri nas pa nič. Suša poletna in pika.

Za marsikatero nevihto v Karavankah pa nam gotovo prav ta »žinj« daje posebno razlago. Biskajski oblaki in oblački, ko pridejo v naše kraje, namreč prav v Karavankah iz domotožja gotovo vidijo prispodobo svoje domovine in se neizmerno veselijo in plešejo, da kar ropota – grmi – in potem dežuje, da postane Ljubeljska Borovnica v dolini Čepe pravi hudour-

nik v spomin na nevihte in visoke valove v Atlantskem oceanu.

Oblaki pač z deževanjem izražajo svoje veselje na svetu, ker je to njihova globoka narava in pomen. Da, tudi to je stvarstvo in ni nič narobe, pa četudi ljudje v glavnem uživamo v toplini milega sonca. Le kmetje in vrtnarji se srčno veselijo kdaj pa kdaj oživljajočega dežja.

Vsekakor naše mogočne Karavanke spominjajo – in to ne le biskajske oblake – na prelepe Pireneje, ki so prav tako biser stvarstva in dolga veriga čudovitih gora. Le da so – in to moramo Korošci le priznati – 430 kilometrov in s tem skoraj štirikrat tako dolge kot Karavanke, ki merijo le 120 kilometrov. In dokaj širše so tudi. In če je naš Stol, od koder je naš slikar Marko Pernhart tako lepo naslikal koroško panoramo s Celovškim poljem in Celovcem v sredini, visok kar 2238 metrov, potem moramo tudi ob tej primerjavi priznati, da imajo Pireneji kar okoli 200 vrhov, visokih več ko 3000 metrov, in je najvišja gora, »Pico de Aneto« v Aragoniji, visoka kar 3404 metrov. Zato so Pireneji tudi šestjezični in ne le dvojezični kot naše Karavanke, tudi to se potem razume in je povsem logično v božjem redu. Pireneos, Pyrénées, Pirinioak, Pireneus, Perinés in Pireñeus – špansko, francosko, baskovsko, katalonsko, aragonsko in okcitansko.

Da, toliko imen istega izvora in toliko bogate kulturne zgodovine, saj pelje prek Pirenejev in ob njih kar nekaj božjih poti v Santiago de Compostela v Galiciji, kamor so hodili tudi naši srednjeveški predniki na Celovškem polju in drugje po Koroškem, saj na to pot spominjajo naši številni Št. Jakobi: Št. Jakob ob Cesti, Št. Jakob v Pokrčah ali znameniti Št. Ja-

kob v Rožu s svojo Miklovo Zalo. Vsi naši romarji so morali prečiti Pireneje po vijugastih stezah in globokih dolinah s pogledom na zasnežene vrhove in nad njimi v nebesa. Na zemlji, na poti, pa se je vsak v vsaki cerkvi in v vsaki kapeli, kjer se je vsaj kratko ustavil, oddahnil in molil, zahvalil ljubemu Bogu, da je prispel že tako daleč. Skozi stoletja se je tako nabralo toliko »ofra« po naše, da najdemo še danes ob Jakobovi poti čudovite cerkve, katedrale, zlate oltarje in prefinjene romanske freske.

Prav jezikovna in kulturna raznolikost sta nekaj, kar povezuje nas Poljance in Poljanke in Korošce in Korošice s Pireneji, Biskajskim zalivom in številnimi rekami, ki se vanj izlivajo. To- in onstran špansko-francoske državne meje namreč živijo ponosni Baski, ki so prastari narod, še starejši od vseh Keltoev in preostalih Indoevropejcev v Evropi, h katerim prištevamo tudi vse Slovane in Korošce. Imajo povsem svoj baskovski jezik – »euskarra« –, ki ni podoben nobenemu drugemu, tako da so tudi na obeh straneh Pirenejev in državne meje napisi pogosto dvojezični, ponekod – zlasti na španski strani – pa kar izključno v baskovščini, euskari torej. Ampak tudi v Franciji je takih videti. Prav tako so se ohranjanje nekatere prastare šege, ki bolj spominjajo na naše stare Karantance, koseze in na omenjeno ustoličevanje knezov in vojvod. Tudi oni si prizadevajo za ohranjanje svoje identitete in danes se vsi otroci v šolah učijo baskovščine. Tam kot pri nas so se stvari spremenile. In to je prav tako.

Kako zanimive so te vzporednosti.

In kaj ima vse to opraviti z našimi ribicami iz rečnih ustij v Biskajskem zali-

vu, ki ga Španci imenujejo »Golfo de Vizcaya«, Baski »Bizkaiko Gokoa«, Francozi »Golfe de Gascogne«, Okcitanzi »Golf de Gasconha«, Bretonci pa v keltščini »Ar Golf« ali »Pleg-mor Gwaskogn«?

Seveda so biskajske ribice gotovo tudi vsaj dvojezične. Morda včasih celo govorijo le baskovsko med seboj ali z ribiči, kadar so navezane na kako izmed rek baskovske dežele, kdo ve.

Baskovski ribiči in kuharji so namreč znani po izjemno dobri kuhinji, tako da je v čudovitem in ponosnem špansko-baskovskem mestu Donostia – San Sebastian kar največje število restavracij z michelinovimi zvezdicami in so njihovi »pintxos«, kot tam imenujejo tisto, kar v preostali Španiji pojmujejo kot »tapas«, pri nas pa »mavžno«, med najboljšimi na celotnem Iberskem polotoku. In v teh »pintxos« se pogosto najde kaka slastna ribica iz Biskajskega zaliva in iz številnih rek iz Baskovske dežele, ki se izlivajo v Biskajski zaliv.

Vendar ko z empatijo gledamo svet z našega zornega kota in našega popka sveta – pa naj bodo Baskom Pireneji naravna hrbtnica dežele kot nam Karavanke –, se nenadoma postavlja vprašanje usode ribic iz ustij rek v Biskajskem zalivu. Postavlja se v tej naravi arhetip eksistencialnega vprašanja: Kako doživljajo ribice same v ustjih rek stalno nihanje med plimo in oseko? In to dvakrat dnevno!

Atlantski ocean je namreč mogočno morje in enako kot že omenjeni valovi močno nihata tudi plima in oseka, zlasti ob obali. In to je prav posebej vidno v ustjih rek ob zalivu. Visoko se dvigne plima in ob oseki morje izgine in ponekod ostaja le rečica med skalovjem. In to dvakrat dnevno!

Kako ribice doživljajo ta stalni vrtiljak občutja?

Ob oseki se slanost vode nenadoma zniža in ribice doživljajo prav isto kot mi ljudje, ko primerjamo naše kopanje v morju, recimo v Piranu, v Sosljanu pri Trstu ali pa v Gradežu in na Lidu v Benetkah, in potem v domačem Baškem, Klopinskem, Vrbskem ali Preseškem jezeru. Le da biskajske ribice ne poznajo ne Pirana ne Baškega jezera in se ne vozijo z avtom ali s kolesom od enega vodovja do drugega. Živijo tam, recimo pri mostu v Donostiji – San Sebastianu, in jim je ta delček sveta zadosten mikrokozmos in s tem prispodoba neskončnega kozmosa – kot nam naše Celovško polje ali celo samo polja okoli znamenite koseške Svinče vasi, od Vodin ob Krki na jugu prek Spodnjega polja, Fike vse do Senttomaškega polja in do ledine imenovane Tinja zopet pri Krki na severu pri Št. Lovrencu, ki je pa ne smemo zamenjati z znamenitimi Tinjami, vasjo na vzhodnem robu Celovškega polja, ki so bile prav tako koseška utrdba in kasneje kmečki tabor.

Ampak spet smo zašli v naših poljanskih sanjarijah. Vrnimo se k ribicam v Biskajski zaliv ...

Nenadoma se torej ob oseki počutijo težke. »Ojoj, počutim se težko, spet sem pojedla preveč rakcev,« si reče ribica, ki sveta ne razume, ker je še premlada. Kaka druga pa ima dnevno depresijo – da zares, tako je. »Ojoj, kako težka sem,« si reče, saj ne pozna zakonov fizike.

Ob plimi pa obratno.

Voda postane bolj slana, tok reke, proti kateremu nenehno plava ribica, se obrne in sprva je vse lahkotno. Tako bi si mislil človek. Toda ribica, ki na mostu nad seboj vidi svojega ribiča, kako pa ona doživlja

Stefan
Reichmann
**Plezanje po
drevesih**
2020

B O J A N - I L I J A S C H N A B L

O p o s e b n i u s o d i r i b i c B i s k a j s k e g a z a l i v a

plimo? »Mi že pripravljajo marinado za solato ali za ‚pintxos‘, ta ribji ‚pintxos‘!?!?« se vpraša vsa prestrašena in zaskrbljena naša ribica v vse bolj slani vodi.

Dvakrat dnevno morajo ribice zamenjati svojo identiteto, in to je mnogo več kot pri nas v zgodovini na Koroškem.

Toda veselih ribic je v Biskajskem zalivu, v baskovskih rekah in njihovih ustjih še vedno na pretek. Tudi ribiči stojijo vsa-

ko noč na prvem mostu v ustju v Donostiji – San Sebastianu in ribji »pintxos« so vedno odlični.

Očitno so baskovske ribice in njihovi Baski našli veselo skupno pot vsestranske sreče. Prav to občuti vsak gost v mestu ob vznožju mogočnih Pirenejev, ki govorijo toliko lepih jezikov.

»Salud«, »topa« in na zdravje in na veselo plavanje ob plimi in oseki življenja

torej, pa naj bo to v Klopinjskem jezeru, v Krki ali pa v Biskajskem zalivu.

Tako se srečno končuje naša pripoved kot neskončno lepa pravljica. Ribice Biskajskega zaliva so še vedno vesele in čile, »pintxosi« večno okusni in prelepe Pireneje večjezične – prav tako kot Koroška, Celovško polje s Karavankami na obzorju, kjer uživamo naše okusne domače »mavžne«.

O AVTORJU

Bojan-Ilija Schnabl, rojen 1965 na Dunaju, je odraščal štirijezično mdr. v Svinči vasi pri St. Tomažu na Celovškem polju. Zaključil je tri študije in govori sedem jezikov. Je znanstveni urednik interdisciplinarno in interkulturno zasnovane Enciklopedije slovenske kulture zgodovine na Koroškem in njen soizdajatelj ter sofinancer in hkrati avtor dobre tretjine celotnega besedila. Poleg številnih dokaj epohalnih odkritij pa predstavlja Enciklopedija kritično premostitev tradicionalnih etnonacionalnih in izmitologiziranih humanističnih ved v regiji. Bojan-Ilija Schnabl je avtor nad 450 bibliografskih enot, mdr. literarnih del v več jezikih. Njegova slovenska besedila so globoko zakoreninjena v lokalni identiteti domačega Celovškega polja.